

SELVSAGT

Funksjonshemmede mot diskriminering / Nummer 13

Kommunale krumspring

Avslør de vanlige BPA-feilene

«Ingen er frie før alle er frie»

Gjesteskribent Shabana Rehman

Nynke Feenstras BPA-hverdag

Sykkel og hagestell

BPA gir meg
friheten til å leve
livet - fullt ut!

Solen varmer og jeg nyter dagen i myldret av glade mennesker - det er dette som er livet! Uten min personlige assistent ville ikke dette vært mulig.

I Uloba er det **du** som bestemmer **hvem** som skal assistere deg, **hva** assistenten skal gjøre, **hvor** og **når** assistansen skal finne sted.

Ulobas BPA er skapt av oss funksjonshemmede og det er vår måte å organisere hverdagen vår på.

Ta kontakt med oss på telefon: 32 20 59 10 så hjelper vi deg videre! For mer informasjon se våre nettsider: www.uloba.no

Vi tar det fulle ansvaret

Er det bare de menneskene som klarer å gjøre alt selv, som skal kunne ta ansvar for seg selv?

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. Foto: Nina Djerff

I år legger Uloba stor innsats i å gjøre politikere oppmerksomme på at BPA, eller Borgerstyrt personlig assistanse, ikke virker som det skal.

Meningen er at BPA skal gjøre det mulig for funksjonshemmede å gjøre det vi selv vil, på lik linje med alle andre. Men mange får ikke mulighet til å reise med BPA, eller de må varsle kommunen lang tid før reisen. Mange får assistanse bare til grunnleggende behov, og mange må rapportere om hva de bruker assistansen til. I praksis vil det si å rapportere om livet sitt.

Vi har sett det før, men i arbeidet med rapporten «Mitt liv – mitt ansvar» i fjor skjønnte vi hvorfor det er slik: BPA ligger i feil lovverk.

BPA forvaltes av de samme kontorene som gir folk pleie og omsorg, og det er da vi utsettes for disse mekanismene:

Andre begynner å ta beslutninger og ansvar for oss, og vi blir sett på som omsorgstrengende. Det harmonerer

ikke med å leve et aktivt og selvstendig liv. Med praktisk assistanse kan vi ta ansvaret for vårt eget liv og egen helse.

Selvfølgelig må vi ikke klare å gjøre alt selv for å kunne ta ansvar for oss selv. Vi ville ikke funnet oss i at bare handy mennesker ble betrodd ansvaret for å eie egen bolig og at alle andre ble henvist til leiemarkedet. Vi ville ikke akseptert spesifiserte krav til språkferdigheter for å få reise utenlands.

På samme måte må vi få samfunnet til å forstå at det er galt å begrense vårt ansvar for eget liv fordi vi ikke ser eller ikke kan bevege bein eller armer.

Men da må BPA ut av helselovgivningen. Vi må bort fra den sektoren der det gis omsorg, der vi underlegges kontrollrutiner og forsvarlighetskontroller.

Like lite som småbarnsforeldre må kontrolleres for hvordan de bruker barnehageplassen sin, må vi kontrolleres for vår assistansebruk. Like lite som andres reiser må våre reiser kvalitetssikres og godkjennes av myndighetene. Det er ikke likestilling.

Likestilling er det når vi kan ha en hverdag som ligner naboens, med familieliv og jobb, og når vi kan studere det vi har anlegg og interesse for, der vi vil.

Likestilling er det når BPA handler om selve livet. ■

ULOBA

INDEPENDENT LIVING | NORGE

Utgiver:

Uloba – Independent Living Norge SA
Postboks 2474 Strømsø
3003 Drammen

Ansvarlig utgiver:

Hans Hjellemo
E-post: hhj@uloba.no

Ansvarlig redaktør:

Helge Olav H. Ramstad
E-post: hra@uloba.no

Layout:

Birgitte D. Nicolaysen
E-post: bni@uloba.no

Annonser, abonnement eller
bestilling av blader: post@uloba.no

Forsidebilde: Kristin Slåtterøy

Trykk: Saturn trykk

Opplag: 24 100

Magasinet Selvsagt er medlem av:

F Fagpressen

40

48

19

Leder

Vi tar det fulle ansvaret	3
---------------------------------	---

Mitt liv – mitt ansvar

Hvis din kommune gjør dette, har den misforstått	6
Derfor er BPA likestilling	10
Ni timer til å leve livet	12
Sømrisk overgang	13
Søkte selvstendighet	14
Parkert pappa	15
Langt ifra likestilling	16
Lippestad viser vei for BPA	18
Vi vil ha bedre BPA for alle	20
Aktivt friluftsliv	23
- Funksjonshemmede påvirket den politiske prosessen	30

Reise

Amazonas med assistanse	33
-------------------------------	----

Kronikk

Ingen er fri før alle er frie	38
-------------------------------------	----

Portrett

20 år som arbeidsleder	40
------------------------------	----

Skråblikk

Tvangsinnsats for moral og miljø	48
--	----

Aktuelt

Ti år med turer for alle	50
Småstoff innenriks	52
Småstoff utenriks	54

Skole

Slakter norsk spesialpedagogikk	56
---------------------------------------	----

Det skjer

Sommerens nye festival	61
Frihetsdebatt i Arendal	62

15

Etter å ha flyttet fra Trondheim til Oslo, kunne Johannes Loftsgård endelig gå i gang med studiene.

Hvis din kommune gjør dette, har den misforstått

Mange norske kommuner har liten kunnskap om hva Borgerstyrt personlig assistanse (BPA) egentlig er. Stortinget har laget sine anbefalinger, men kommunene lager sine egne regler.

Tekst: Kåre Hunstad. Foto: Vilde Borse

Når kommunene lager sine egne BPA-regler, snur de ryggen til hva Stortinget, regjeringen og Helsedirektoratet mener er intensjonen med ordningen.

Her er noen eksempler på hvordan kommunene feiltolker storting og regjering: I et rundskriv fra Helse- og omsorgsdepartementet, som ble sendt ut etter at BPA ble rettighetsfestet fra 1. januar 2015, oppfordres kommunene til å benytte Norsk Standards kontrakt når de anskaffer BPA. Bare halvparten av kommunene bruker standardkontrakten. Dette fører til store ulikheter, to nabokommuner kan tilby vidt forskjellige levekår for funksjonshemmede.

Kommunen hadde ikke råd

Det er også store forskjeller i hvordan kommunene utmåler timer til assistanse.

Et eksempel på dette er Johannes Loftsgård, opprinnelig fra Kongsberg-området. I sin hjemkommune ble han innvilget 70 timer BPA. Så flyttet han til Trondheim for å studere, men Trondheim kommune mente han kunne klare seg med 37.5 timer assistanse pr. uke. Det førte til at Johannes Loftsgård måtte gi opp studiene i Trondheim. Han flyttet til Oslo. Her ble han innvilget 92 timer BPA, og Johannes er nå i full gang med sine studier i hovedstaden.

- Jeg følte at Trondheim kommune behandlet meg som en vare. De sa rett ut at de ikke hadde råd til å gi meg de timene

jeg trengte, sier Johannes Loftsgård i en kommentar til Selvsagt.

Rapporteringsplikt

Mange kommuner er svært opptatt av å vite hvor funksjonshemmede oppholder seg. Derfor innfører kommunene rapporteringsplikt dersom man oppholder seg utenfor kommunen. Kommuner skal varsles om funksjonshemmede oppholder seg mer enn sju dager utenfor hjemkommunen eller fem dager utenfor landets grenser. Rapporteringsplikten er klart i strid med Stortingets intensjon for BPA.

Det nyeste rundskrivet om BPA, rundskriv I-9/2015, understreker at BPA må kunne brukes på reiser utenfor kommunen, siden det ligger i BPA-ordningens natur:

«Dette skyldes at kommunen har tildelt bruker en timeramme som bruker kan disponere relativt fritt med hensyn til når og hvor tjenesten skal ytes.» ►

Erik Strøm må rapportere til kommunen om hvor han reiser.

Erik Strøm bor i Bærum, og han er pålagt å rapportere til kommunen.
– Jeg forstår ikke hvorfor kommunen skal vite hvor jeg oppholder meg. Om jeg har en time assistanse i Bærum eller får en time assistanse i nabokommunen Oslo, koster det akkurat det samme. For jeg antar at det er økonomi som ligger bak interessen for å vite hvor jeg oppholder meg, sier han.

Snik-rapportering

Noen kommuner er svært opptatt av at assistentene skal rapportere hvilken assistanse som gis den enkelte funksjonshemmede. Dette oppleves som ytterligere overvåking, også dette i strid med Stortingets intensjon. For ifølge Helsedirektoratets BPA-håndbok har ikke assistenter rapporteringsplikt etter journalforskriften. Assistentene kan ikke pålegges å rapportere.

Andre kommuner vil at private BPA-tilretteleggere, som Uloba, skal rapportere om at det bare gis assistanse i henhold til det kommunale vedtaket, de utmålte timene for assistanse. Også dette er i strid med Stortingets intensjon, fordi funksjonshemmede står fritt til å bruke tildelte timer. Hensikten med kommunens krav om rapportering er muligheten for å redusere timeantallet og således spare penger.

I rundskrivet heter det under punkt 4:

«BPA-brukeren står fritt innenfor rammene av vedtaket å avgjøre hvilke oppgaver assistenten skal utføre, så lenge arbeidet faller innenfor det som hører inn under begrepene personlig assistanse og avlastning.»

Det er viktig å si ifra

Helseminister Bent Høie har sett seg lei på kommunenes solospill. I februar 2017 sendte helseminister Bent Høie brev til alle landets ordførere og fylkesmenn. Statsråden hadde sett seg lei på alle negative tilbakemeldinger etter at et samlet storting i 2014 rettighetsfestet BPA.

I brevet fra Høie står det blant annet:

«Som Helse og omsorgsminister mottar jeg stadig henvendelser fra brukere og ulike brukerorganisasjoner der det dels hevdes at kommunene ikke følger opp intensjonen bak rettighetsfestingen, dels hevdes det at kommunene organiserer tjenestene på en lite brukervennlig måte.»

Bent Høie ber landets ordførere vise respekt for Stortingets vedtak. Oppfordringen er et resultat av at han fikk vite om eksemplene på hvor feil kommunene tolker BPA-rettigheten. Det viser hvor viktig det er å si ifra når kommunene forsøker å omdefinere BPA til å handle om noe annet enn likestilling. ■

A photograph of Bent Høie, the Norwegian Minister of Health and Care Services, sitting in a wheelchair. He is wearing a dark suit, a white shirt, and a patterned tie. He is looking towards the left of the frame, where the back of another person's head is visible. The setting appears to be an indoor room with a wooden floor and a dark curtain in the background. A microphone is positioned near the person in the wheelchair.

Helse- og omsorgsminister Bent Høie ga klar beskjed til alle kommuner da han fikk eksemplene på hvor feil kommunene tolker BPA-rettigheiten.

Derfor er BPA likestilling

Slik beskriver noen av Ulobas følgere på Facebook hvordan de opplever likestilling med BPA.

«BPA er likestilling ved at vi sjølv kan bestemme kva vil vil gjere, når og kor, uten at andre skal blande seg i våre avgjersler. Vil vi vere oppe til tre og sove til lunsj, så kan vi det. Vil vi ta en ekstra dusj, så gjer vi det! Vil vi på roadtrip i USA, ja, så gjer vi det og!»

«Med BPA kan eg driva med politikk og vera ein del av demokratiet på lik linje med andre. Utan assistent kunne eg ikkje gått på møter når eg ville eller delteke i valkampar.»

«Eg ønsker at BPA blir mykje meir tilgjengeleg for alle»

«BPA lar dei som treng det, snike snop i skåpet hennar mor..»

«For meg som assistent gjør BPA at jeg kan bidra til at noen får mer frihet til å leve SITT liv, å være en selvstendig person.»

«BPA er likestilling fordi det gjør meg i stand til å stille opp for venner og familie.»

«BPA er likestilling fordi det gir oss mulighet til å delta i samfunnet. Det gir oss mulighet til å ha råderett over eget liv. Det er på en måte blitt grunnvollen i familien vår.»

«Med BPA er jeg sjef i eget liv. Jeg kan være kjæreste, pappa, sønn, bror, venn, arbeidskamerat, politiker, osv, osv!!!!»

«Med BPA kan jeg være meg selv»

«For meg er BPA likestilling fordi det gir mulighet til å dra på konserter uten å måtte kjøre selv, og være meget sosial uten å måtte forklare hvorfor jeg ikke kan snakke, siden assistentene snakker etter meg og oversetter.»

«Med BPA kan eg fortsette med mine kjære hobbyer, og delta i livet på lik linje med andre, såkalla friske! »

«Å jobbe som BPA er for meg utrolig viktig, fordi jeg står for at alle skal ha akkurat samme mulighet i hverdagen, uansett. Og alle skal få leve sitt liv til fulle uten problemer! Å jobbe som BPA gir meg mer forståelse og innsikt i hvordan hverdagen til andre er.»

«BPA er likestilling for meg i den grad at jeg får opprettholdt min mulighet til å være både husmor, mamma til to og det å kunne være i jobb.»

«BPA gir meg mulighet til å være i 100 prosent jobb og gjøre mine egne valg i livet»

«BPA er frihet til å leve livet slik andre kvinner i 40-årene ville gjort. Frihet til å gjøre gode eller dårlige valg. Frihet til å delta og bidra. Frihet til å være til stede. Frihet til å være det mennesket jeg ønsker å være. BPA er det som gjør et likestilt liv mulig.»

«Alle har samme likestilling i samfunnet, og man kan gjøre ting som han har lyst til i hverdagen og helger som vi andre tar som en selvfølge.»

Ni timer til å leve livet

Liv Tone Lind vil tilbake i jobb, besøke venner, følge opp stebarn, trene. Det kan hun ikke med ni timer BPA hver uke.

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. **Foto:** Lise Marie Mathisen

Den korthårede vorstehen Ferrari trekker Liv Tone Lind når vi snakker med henne.

- Han lever opp til navnet sitt, sier hun om hunden som hun gjerne skulle trent mer med.

Liv Tone Lind har vært aktiv svømmer, og hun var med på andre sesong av «Ingen grenser». Hun har tidligere driftet Folkeuniversitetet i Harstads datanettverk og undervist i data, og hun skulle også gjerne jobbet igjen.

- Jeg vil komme meg ut og besøke venner og ikke bare invitere folk hjem til meg, og mens stedatteren min var aktiv håndballspiller, skulle jeg gjerne fulgt opp og vært reiseleder på turneringer, sier hun.

Dette er ikke mulig med bare ni timer BPA i uka.

- Jeg har lagt frem behovet mitt for kommunen, men det betydde null og nada, sier hun.

Dette er hennes første sommer med BPA.

- Jeg søkte første gang for to-tre år siden, men fikk blankt avslag fordi jeg klarte meg så godt på egen hånd.

Liv Tone Lind kommer til å søke om flere BPA-timer, men har ikke store forventninger til kommunen.

Juridisk rådgiver Ann Silje Rolness i Harstad kommune sier at BPA-timer tildeles etter en helhetlig vurdering av forhold knyttet til individuelle behov, tjenestebeskrivelsen og arbeidslederrollen.

Generelt sier hun at det kan oppleves et gap mellom forventninger og det som faglig dekker bistandsbehovet, de gangene noen ønsker hjelp til oppgaver utenfor helse- og omsorgstjenestens ansvar. Dersom en er misfornøyd med sakens utfall, bør en benytte seg av klageadgangen som gir en ny gjennomgang av saken. ■

Sømrik overgang

Sen BPA-saksbehandling hindret Åshild Madsen i å studere der hun helst ville.

Tekst: Egil G. Skogseth. **Foto:** Privat

Åshild Madsen (20) gjør akkurat det politikerne ønsker at unge funksjonshemmede skal gjøre. Når hun får sin bachelorgrad i barnevern, skal hun ut i arbeidslivet.

- Det er ikke noe alternativ å sitte på ræva og vente på NAV, sier mossingen med et smil.

Åshild Madsen ville starte samtidig med sine medstudenter. For å få dette til måtte høgskole-kommunen innvilge Borgerstyrt personlig assistanse (BPA) i god tid før studiestart. «Det årnær sæ» heldigvis i andrevalget Fredrikstad. Men hadde Åshild kun satset på førstevalget Oslo, så ville hun ikke blitt student høsten 2017.

Mor Eldbjørg Madsen og Åshild søkte om BPA i Oslo 5. januar 2017. I søknaden beskrev de alt Åshild ikke

kan gjøre selv, fra hun står opp til hun legger seg. Bydel Frogner fikk legeerklæringer og epikriser som bekreftet at diagnosen Åshild fikk da hun ble født, ikke hadde forsvunnet. Men det var ikke nok.

- Jeg sa til dem: «Hvor mye elendighetsbeskrivelse må dere ha for å fatte et vedtak? Åshild kunne satt seg i sofaen. Hun vil få seg en jobb, bli skatteyder. Skal vi ikke hjelpe henne?» Vi følte at vi stanget hodet i en stor murvegg, sier Eldbjørg Madsen.

I et brev lovet bydel Frogner at de skulle fatte vedtak innen utgangen av mars 2017. Vedtaket om 80 BPA-timer i uken kom i Åshild Madsens postkasse først 21. juni. Det var for sent til at hun kunne få i gang assistanseordningen til studiestart i Oslo.

- Vi skal informere løpende om at det tar lenger tid å saksbehandle søknaden enn det vi først oppga. Hvis vi ikke har gjort det, så beklager vi, sier teamleder Anne Benedicte Vik i Enhet mestring og folkehelse i bydel Frogner. ■

Søkte selvstendighet

Kommunen henviste Ida Sødahl Utne til et tilbud som ikke eksisterte.

Tekst: Egil G. Skogseth. **Foto:** Morten Antonsen

Blinde Ida Sødahl Utne (26) reiser til dem hun er glad i, og til Oslo for å møte likesinnede i en frivillig organisasjon. Det har sin pris. Å stadig be familie og venner om hjelp sliter på relasjonsbåndene. Å reise på egen hånd er utmattende.

I juli 2015 søkte hun om 20 timer BPA i uken for å slippe å forbinde reiser med avhengighet og strev. Hun trodde hjembyen Trondheim var innforstått med at kjernen i BPA-ordningen er assistanse til sosial deltakelse.

I september 2017 presset Fylkesmannen Trondheim kommune til å innvilge Sødahl Utne ti BPA-timer i uken. Det er nok til at assistenten kan gjøre husarbeidet og trene førerhunden.

- Kommunen oppfattet at Røde Kors og Norges Blindforbund kunne være behjelpelige med bistand til både sosiale aktiviteter og praktiske gjøremål som mathandling, sier Ida Sødahl Utne.

Så langt Sødahl Utne vet tilbyr ingen frivillige organisasjoner i Trondheim assistanse til reiser over kommunegrensen. Hun er svært kritisk til at kommunen fraskriver seg ansvaret sitt.

- BPA skal gi funksjonshemmede mulighet til å leve det livet andre tar for gitt. Dersom sosial deltagelse ikke er integrert i dette, mangler en svært viktig forutsetning for livskvalitet, sier Uloba-medlem Sødahl Utne.

I et e-post uttaler enhetsleder Ann Karin Ehlie i Helse- og velferdskontor Falkenberg seg på generelt grunnlag om hva som skal være gjeldene praksis i Trondheim: «Bruker som får innvilget BPA og som søker om BPA-timer til sosial deltakelse vil få det.» ■

Parkert pappa

Tore Græsdal ble nektet BPA til å ta seg av sin ni måneder gamle sønn.

Tekst: Egil G. Skogseth. Foto: Privat

25. mars 2017 ble en lykkens dag for Tore Græsdal (39) og kona Elisa. Fredrik kom til verden. Selvsagt skulle Tore være fullt og helt tilstede for sønnen. Elisa kunne ta det med ro. Det var bare å søke om BPA.

En annen funksjonshemmet far hadde nemlig allerede tatt kampen og vunnet. I 2009 valgte Regjeringsadvokaten å instruere. Randaberg kommune måtte snu og innvilge Inge Husmo BPA-timer til å være pappa. Til Stortinget sa helseministeren at loven åpner for at andre kan få BPA til å være foreldre.

På hjemmebesøket ga Tore Græsdal eksempler på hva han ikke kan gjøre med sin reduserte muskelkraft.

- Jeg følte meg ordentlig forstått, sier han.

I BPA-søknaden beskrev han situasjonen per mai 2017: «Men barnet er nå 4 kilo og nærmer seg faretruende en vekt der jeg ikke lenger greier å løfte ham opp fra stellebordet.» Det fikk konsekvenser.

Gamle Oslo brukte syv måneder på å avslå BPA-søknad og klage. Bydelen mener lovgiver ikke har åpnet for å innvilge BPA-timer til å være småbarnsfar: «Klager fyller [...] ikke [...] vilkårene for å få bpa etter § 3-8 i helse- og omsorgstjenesteloven da bistand til løft og forflytning av barnet ikke er innbefattet av personlig assistanse.»

- Jeg søkte om bistand til å få kontakt med sønnen min. De har vridd det til å bli barnepass, og mener det er en oppgave for andre enn kommunen, sier Tore Græsdal.

Bydel Gamle Oslo ønsker ikke å kommentere saken, da Fylkesmannen nå behandler Tore Græsdals klage på avslaget. ■

Langt ifra likestilling

Da BPA ble en rettighet, skulle kommunene møte funksjonshemmede med assistansebehov på en ny måte. Slik gikk det.

31.12.2016

233

flere funksjonshemmede med individuell rett til BPA har ordningen etter to år med rettighetsfesting.

31.12.2017

483

flere personer har BPA enn da rettigheten trådte i kraft 1. januar 2015.

3 497

personer har BPA totalt sett.

**Sommeren
2017**

114

kommuner har ingen egen informasjon om BPA på sine hjemmesider.

01.01.2015

14 500

funksjonshemmede under 67 år med stort og langvarig behov for assistanse får rett til BPA.

1 168

personer med individuell rett til BPA har ordningen.

3 014

personer har BPA totalt sett.

Utviklingstrekk i 2015, 2016 og 2017

441 henvendelser til pasient- og brukerombudene fra personer som trenger bistand i BPA-saker.

618 rettighetsklager til fylkesmennene fra personer som er uenig i kommunen sitt vedtak om BPA.

42,4 prosent av de innklagede BPA-vedtakene ble omgjort av Fylkesmannen. Det vil si at av 618 innklagede vedtak ble 262 omgjort. Det er ingen andre rettighetsområder hvor det er så vanlig at Fylkesmannen må gi en kommune beskjed om at den har saksbehandlet en søknad på feil måte.

61 personer forteller i media i 2015 og 2016 hvordan kommunens saksbehandling av BPA har redusert deres livskvalitet og mulighet til å delta i samfunnet.

Kilder: Stortingsproposisjon 86 L (2013–2014), SSB KOSTRA og IPLOS, Helsetilsynets NESTOR, Pasient- og brukerombudene, Ulobas erfaringsrapport «Mitt liv – mitt ansvar».

Advokat Geir Lippestad tror
at samfunnsregnskapet
med BPA går i pluss.

Lippestad viser vei for BPA

Advokat Geir Lippestad støtter kampen for å få BPA ut av helselovgivningen. Han gir oss noen råd på veien.

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. Foto: Caroline Ramnæs

- Jeg tenker at funksjonshemmede er altfor snille, sier advokat Geir Lippestad.

- Dere skal slå mye mer i bordet, være høylydt og tydelige med kravene deres. Dere er viktige bidragsytere i samfunnet og viktige stemmer. Geir Lippestad mener at funksjonshemmede vil utgjøre en maktfaktor hvis vi står samlet. Og vi bør stå samlet om å flytte BPA ut av helselovgivningen og gjøre det til et verktøy for likestilling, mener han. I dette intervjuet skisserer han en mulig vei over i et nytt lovverk:

Folk må forstå hva BPA er

Selv vet han godt hva BPA er, fordi datteren hans hadde det i åtte år. Uten BPA tror han at han måtte vært hjemme med datteren istedenfor å jobbe.

- Men vi forstår ikke at andre ikke forstår hva BPA er, minner han om. – Derfor må vi forklare beslutningstakerne det.

Vis den økonomiske gevinsten

Økonomi er et viktig argument for nye satsingsområder, så Statistisk Sentralbyrå må få et formelt oppdrag

fra en statsråd om å se på samfunnsregnskapet her. Jeg tenker at regnestykket går i pluss: En del skal ut i jobb, en del slipper mange helsetjenester, og det skapes mange arbeidsplasser for assistenter. Med det regnskapet i bunnen mener Geir Lippestad at vi viser at dette ikke er en luksusting som bare Norge kan ta seg råd til.

Hvor når vi lettest målet med BPA?

- Og så må beslutningstakerne seg imellom, og gjerne med organisasjonene, diskutere hvor BPA må ligge for å nå noen mål, sier Geir Lippestad.

Målene definerer han som samfunnsdeltakelse – ikke bare i form av arbeid, men også utdanning, sosialt samvær og rett og slett muligheten til å leve et rikt og normalt liv.

- Det er viktig at vi ikke kommer med et ferdigtegnet kart, men å få med politikerne på diskusjonen, slik at de får eierskap til den.

- Hvor tett må vi funksjonshemmede likevel følge denne prosessen?

- Dere må være veldig tett på, og så må dere ha dokumentasjon på hvorfor dette er viktig.

Geir Lippestad viser til miljøbevegelsens påvirkningsarbeid blant annet for å øke andelen el-biler. De har lyktes med å forklare hvorfor og hvordan det skal skje.

- Miljøbevegelsen har lyktes med å få politikerne engasjert og gjøre det til et viktig politisk mål som det også gis løfter om rundt valget, sier han. ■

- Innlegg ved Hanne Bjurstrøm, likestillings- og diskrimineringsombud
- Panelsamtale

Vi vil ha kontroll over all assistansen vår, også helserelaterte oppgaver, sier Vibeke Marøy Melstrøm.

Vi vil ha bedre BPA for alle

Ulobas generalsekretær Vibeke Marøy Melstrøm beroliger dem som er skeptiske til å løfte BPA ut av helselovgivningen.

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. **Foto:** Finn Ståle Felberg

– Vi mener ikke at alle oppgaver som har med kropp og helse å gjøre, skal bli igjen i helselovgivningen. Tvert imot frir vi oss fra kravene og restriksjonene som følger med at kommunene skal ha ansvar for og kontroll over tjenestene, forklarer Vibeke Marøy Melstrøm.

Noen av oppgavene som er vanlige for en personlig assistent å utføre, er helserelaterte oppgaver. Det kan være assistanse til å ta en dusj, stå opp og legge seg eller til å kle på seg. Det kan også være å legge tabletten på tunga di når du trenger å ta medisin, kateterisering eller å håndtere respirator. Kjernen i BPA-ordningen er at du selv er ansvarlig for alle de praktiske oppgavene du setter dine assistenter til.

Ingen grunn til bekymring

I forbindelse med kampanjen vår for å få BPA ut av helselovgivningen har vi fått kommentarer fra funksjonshemmede som bekymrer seg for at helserelaterte oppgaver skal falle ut av BPA-ordningen. De er redde for å miste sin BPA eller få mindre BPA. Det er ikke dette som ligger i det å løfte BPA ut av helseloverket.

Vi har ansvar for oss selv

– Ideen om BPA startet nettopp med at vi selv ville overta kontrollen over all assistansen vår, også helserelaterte oppgaver. Selv om noen andre for eksempel puttet paraceten i munnen min hvis jeg hadde vondt i hodet, ville jeg selv ha ansvaret for at dette ble gjort, på lik linje med alle andre myndige personer i samfunnet. Det er kun den praktiske utførelsen vi trenger assistanse til, forteller Vibeke Marøy Melstrøm.

Før hun hadde BPA, var det helsearbeidere fra kommunen som kom for å gjøre mye av det hun har assistanse til. Men det betyr ikke at oppgaven krever helsefaglig kompetanse. Det betyr heller ikke at disse oppgavene ikke hører hjemme i en BPA-ordning utenfor helselovgivningen. ■

La oss oppfylle reisedrømmen

I løpet av ti år har Freedom Express gått fra å være et rent transportselskap for funksjonshemmede til å bli et transport- og reisebyrå for funksjonshemmede. Under mottoet «Reis på egne vilkår» tilbyr Freedom Express tilrettelagte reiser for funksjonshemmede.

Du kan oppleve epleblomstringen i Hardanger eller julemarked i Hamburg, eller du kan få en skreddersydd reise til Syden eller en storbyferie.

Som Norges eneste buss- og reiseselskap for funksjonshemmede skreddersyr vi din drømmereise enten du bruker rullestol eller ei. Ti-års jubilaranten Freedom Express tar hånd om både ferie-, fritids- og forretningsreiser.

Aktivt friluftsliv

Nynke Feenstra (48 år) har stor glede av å sykle og å være ute med familien. – Det er bra at det er mulig å få aktivitetshjelpemidler selv om man er over 26 år. Jeg har en enorm glede av å sykle. Det gjør godt å komme hjem svett, med melkesyre i musklene og røde kinn. Jeg, som er nederlender, har jo vokst opp med sykling og kunne etter den nye loven søke på tilrettelagt sykkel og være aktiv. Jeg er også utpreget sosial og elsker å farte rundt og snakke med folk. For meg ble sykkelen midt i blinken.

Tekst: Laila Bakke. Foto: Kristin Slåtterøy

Liv Una (10 år) liker veldig godt å være med på tur.
– Det er viktig å kunne gjøre ting sammen med datteren min, sier Nynke Feenstra.
– Vi har fine turer sammen på sykkelen. For meg er sykkelen ikke bare mye glede, men også en naturlig måte å trene og bruke kroppen.

Assistenten tar av trekk og
setter på batteri på sykkelen
så den er klar til bruk.

Innimellom syklingen er det godt med en spisepause. Assistenten sørger for å sette opp feltsengen og å tenne bål. - Jeg har med egen seng som jeg setter opp i alle mulige settinger. Når jeg deltar på korøvelser, handler, er på besøk eller i organisasjonsarbeid. Dette er ting jeg ikke kunne deltatt på hvis jeg ikke hadde BPA. Jeg klarer ikke ta med sengen selv, den bærer assistenten for meg og slår opp. Jeg er også avhengig av at noen kjører bilen min, siden jeg må ligge under transport.

Nynke Feenstra og datteren Liv Una liker hagearbeid og starter tidlig med såing inne, så plantene får vokse litt før de skal ut i hagen.

- Funksjonshemmede påvirket den politiske prosessen

Da politikerne i Fredrikstad skulle fatte vedtak om anskaffelsen av BPA, ble de bombardert av meningsytringer fra ulike grupper med nedsatt funksjonsevne. Marianne Kristiansen har vært politiker i mer enn 20 år, men har aldri opplevd maken.

Tekst: Kåre Hunstad. Foto: Anneeth Nielsen

- Vi mottok mailer, brev og telefoner. Vi ble innkalt til møter og invitert på hjemmebesøk. Det haglet med henvendelser, sier Marianne Kristiansen.

Hun representerer Høyre i det lokale helse- og velferdsutvalget.

- Da BPA-saken skulle behandles en siste gang, følte jeg meg helt trygg på at vi ville fatte et riktig vedtak. Gjennom mer enn 20 år i politikken har jeg aldri tidligere vært så trygg på et politisk standpunkt, takket være en voldsom involvering fra ulike grupper med nedsatt funksjonsevne i Fredrikstad.

Kommunen avlyste

Før sommeren 2017 utlyste Fredrikstad kommune tjenestekonsesjon for Borgerstyrt personlig assistanse (BPA). Utlysningen ble raskt trukket tilbake av kommunen, som hadde møtt massiv kritikk fra hovedorganisasjonen Virke, Uloba Independent Living Norge og funksjonshemmede i Fredrikstad. I påvente av ny utlysning gikk ulike organisasjoner sammen og dannet Likeverdsalliansen. De sørget for

politiske møter, stort fakkeltog og en massiv påvirkning av alle politiske partier i Fredrikstad.

Snuoperasjonen var formidabel. Kommunen utlyste først en ordning som ikke var BPA, men KPA – kommunestyrt personlig assistanse. Kommunen skulle bestemme hva assistentene skulle gjøre. Men etter en lang prosess har politikerne nå bestemt at Fredrikstad kommune skal ha BPA etter Norsk Standard-kontrakt.

Vanskelige valg

Marianne Kristiansen synes ofte det er en utfordring å sitte i helse- og velferdsutvalget.

- Vi har med menneskeskjebner å gjøre, med virkelige mennesker, og alle våre tjenestemottakere er på en eller annen måte svært sårbare. Nok av penger har vi heller ikke, så det er hele tiden snakk om tøffe prioriteringer. Noen ganger kan man også føle at vi nærmest går på akkord med oss selv, for vi er jo også selv pårørende som benytter seg av ulike kommunale tjenester, ikke bare hjerterå politikere som skal få økonomien i balanse.

Feil valg kan ramme hardt

- Vi vet at våre vedtak kan ramme noen hardt, og man føler ofte dette ansvaret gnager. Svært hyggelig er det derfor når vi ender opp med vedtak som med BPA-ordningen i Fredrikstad. Da vet vi helt klart at vi har gjort noe godt for noen, og det er en ufattelig god opplevelse å ta med seg, sier Høyres Marianne Kristiansen i Fredrikstad. ■

A group of people are participating in a torchlight procession at night. In the foreground, a man holds a large, lit torch. To his left, another person holds a smaller torch. In the background, a large yellow sign is held up, displaying the text "JEG VIL LEVE IKKE OVERLEVE" in black, hand-painted capital letters. The scene is illuminated by the warm glow of the torches and some distant streetlights.

JEG VIL LEVE
IKKE OVERLEVE

Funksjonshemmede i Fredrikstad arrangerte politiske møter og fakkeltog. BPA-engasjementet gjorde inntrykk på Marianne Kristiansen.

Kommune, etat, råd,
organisasjon eller bedrift?

Kurs om funksjonshemmedes rettigheter

Vi skreddersyr kurs, innledninger eller foredrag i følgende temaer:

- Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (dtl.)
- FNs konvensjon om beskyttelse av funksjonshemmedes rettigheter (CRPD)

Kursinnhold

Kursene vil bli tilpasset oppdragsgivers ønsker, men kan gi deg svar på alle spørsmål om dtl. og CRPD.

Hva innebærer loven/konvensjonen for deg, din gruppe eller ditt arbeid?

Hvordan kan enkeltpersoner og organisasjoner bruke loven/konvensjonen?

Hva er styrkene og svakhetene ved norsk diskrimineringslovgivning i forhold til andre lands lover?

Hva skal til for at Norge oppfyller CRPD?

Stopp Diskrimineringen vil

- bekjempe alle former for diskriminering av funksjonshemmede
- arbeide for en mest mulig robust anti-diskrimineringslovgivning med effektive sanksjonsmuligheter
- arbeide for et effektivt strafferettslig vern mot diskriminering, vold og overgrep, hatefulle ytringer og hatkriminalitet
- arbeide for at CRPD skal inkorporeres i Menneskerettsloven
- kreve at norsk lov og praksis oppfyller CRPD

Kontakt oss for mer informasjon:

Mobil: 90 19 63 25

E-post: post@stopdisk.no

Nett: www.stopdisk.no

Facebook: www.facebook.com/stoppdiskrimineringen

**STOPP
DISKRIMINERINGEN**

Amazonas med assistanse

I november i fjor testet sju funksjonshemmede nordmenn tilgjengelig turisme i Amazonas. Les reisebrev fra ekspedisjonen.

Tekst og foto: Vibeke Høili Johansen

Hele turgruppa og brasilianske assistenter samlet rett utenfor basecampen.

Rullestolene ble spent fast på taket på den bilen som ble benyttet store deler av oppholdet.

A photograph showing a man in a wheelchair, wearing a plaid shirt and sunglasses, sitting on a sandy ground. He is reaching up to hang a red hammock between two large trees. The hammock is already partially strung. The background shows more trees and a body of water.

Noen valgte å sove et sted de kunne våkne til bølgeskvulp.

En mann med minibuss møtte gruppa på flyplassen, og rullestoler ble spent fast på taket. Etter nesten to timers kjøring ankom gruppa basecampen. Stedet som alle skulle bo på de neste ukene, var tilrettelagt med rullestolramper, to rullestoltilgjengelige rom, fire bad med dusj, toalett og vask. Sanden var gjort flatere og hardere. Sterke menn hadde sagt seg villig til å bistå der det trengtes. Tre kvinner hadde ansvar for matlaging, klesvask, vask av bad og andre gulv.

Seks turdeltakere hengte opp hengekøylene sine i en Malokka innerst i basecampen. Alle fant sine egne

metoder for å komme oppi og ut av hengekøylene. En flytta inn på et rullestoltilgjengelig rom, og hengte opp hengekøya der. Etter noen dager flytta to ut av basecampen, og fikk hjelp til å henge opp hengekøylene ved et utsiktspunkt nær vannet der man kunne sovne til solnedgang, og våkne til delfinskulp.

Elvebåttur

En dag var satt av til båttur på en kanal der det var brunt vann. Der levde det blant annet piraya, kaiman, og mange ulike fuglearter. For å klare denne dagsturen gikk vi fra basecampen og ned til vannet, der vi ble hentet av en toetasjes båt.

Noen bidro med å trille rullestoler der det var nødvendig, og kajaker ble løftet om bord i elvebåten. Småbåter ble benyttet for å frakte rullestoler, krykker og turdeltakere til turbåten. Det var alltid mennesker tilgjengelig hvis man trengte ►

assistanse til å bære eller til å balansere seg i land da gruppa hadde kommet frem dit man skulle.

En kokk var med om bord, slik at vi fikk servert mat når vi var sultne, og noe kaldt å drikke når vi var tørste. Noen fikk seg en padletur på elva. Da gjaldt det å ikke velte, for i dette brune vannet var det levende vesener med uhyggelige tenner. Etterpå gikk vi om bord i turbåten og fisket piraya fra det samme vannet som vi nettopp padla på.

Besøkte en familie i jungelen

Vi hadde planlagt å padle over hav med bølger, og inn i jungelen, for å besøke en familie med to barn. For å komme seg i land langt inne i jungelen, måtte man tørre å bli våt, og bruke armmuskler eller beinmuskler. Et godt støtteapparat assisterte der det trengtes. Åpen kommunikasjon var nøkkelen.

Alle kom opp til der familien bodde, med eller uten assistanse opp av kajakkene. Det ble benyttet freewheel på det ulendte terrenget, og noen brukte krykker. Familiefaren gruppa besøkte, og flere andre, bar rullestoler opp det siste stykket for å komme inn i huset deres. Man måtte over en del sand, og litt oppover en bakke med hard sandbunn. De hadde også gjort i stand et toalett for oss i jungelen.

I basecampen var det stødige tomannskajakker, og mer ustødige enmannskajakker. Kano var tilgjengelig, og det kunne leies robåt eller motorbåt. Brasilianske assistenter

var med i tomannskajakker og kano. Vi padlet i nærheten av hverandre, og hjalp hverandre som et team. Gruppa hadde noen felles aktiviteter, og vi ble også delt i mindre grupper slik at man kunne oppleve det man ønsket og bruke tiden godt.

Det var laget et bredere toalett på en restaurant i nærheten av basecampen som vi besøkte.

Pionerarbeid

Dette var et pionerarbeid, og en prøvetur som ikke har blitt gjort før på en slik måte. Alle turdeltakerne hadde hver sin rolle i forberedelsesprosessen, og på turen. Norske og brasilianske samarbeidspartnere sin innsats betydde alt.

Sammen klarte vi å fullføre noe som startet som en ide i mitt hode for fire år siden. En slik tur krever trening, og det er viktig å ha padlet en god del i forkant av turen. Det frister selvsagt til gjentakelse, og flere turer er under planlegging allerede. ■

Brasiliansk mannskap fraktet rullestoler fra småbåter og over til den større turbåten den dagen vi skulle på båttur for å se brunt vann, piraya, kaimaner og annet dyreliv.

Ramper gjorde basecampen mer tilgjengelig for rullestol.

Ingen er fri før alle er frie

Å bli nektet helt sentrale valg i livet, som selvbestemmelsesrett, bevegelsesfrihet, tankefrihet og frihet til å velge din seksualitet er smertefullt. Det kveler et menneskes livsglede.

Tekst: Shabana Rehman. Illustrasjon: Johan Reisang

Men hva handler dette egentlig om? Hva betyr det å kjempe for rettighetene til noen som helst? Det skjønte jeg ikke før jeg fordypet meg i de som også er borgere av vårt samfunn, men som er satt under vårt formynderskap. Dyrene. Jeg skjønte ikke hva det å være et sivilisert samfunn er, fordi jeg trodde vi var en del av det allerede. En del av et fritt og moderne samfunn. Et utviklet samfunn. Et velferdssamfunn.

-Takk for at du er tilbake hos menneskene, sa kvinnen fra salen til meg da jeg fortalte at jeg har blitt leder for Født Fri. En stiftelse som skal jobbe mot skamkulturen og for individets frihet.

Jeg ble svært overrasket. Det var jeg som var takknemlig. Fordi jeg i tre år hadde fått mulighet til å engasjere meg for rettighetene til noen andre enn menneskene.

Kvinnerettigheter, menneskerettigheter, våre borgerrettigheter. Det er det som har vært mine kampsaker tidligere. Fordi det ble nødvendig å heve stemmen, selv i verdens mest likestilte land.

I møtet med aktivister fra helt andre felt enn det som var mine kampsaker, lærte jeg hvorfor det er viktig at hver generasjon former sin frihetskamp selv. Vi må ta likeverdsarbeidet videre og tilrettelegge for at nye generasjoner også oppdager det. For det å bli et helt fritt individ handler om at du lar andre få være hele frie individer også. Å akseptere dette mangfoldet er det som er sivilisasjon.

Og da kan man ikke lenger bare ta utgangspunkt i sin egen kamp, og sin egen gruppes rettigheter. Du blir nødt til å se hva frigjøringskamp gjør for alle i et samfunn. Din egen likestilling er ikke uavhengig av andres frihet.

Derfor er ingen frie før alle er frie. Slik er naturen, slik er vi. Født Fri. ■

- Jeg har lært utrolig mye på 20 år som arbeidsleder. BPA har gitt meg muligheter jeg aldri trodde jeg skulle få, og jeg har vokst mye som menneske, sier Maiken Kvåle.

20 år som arbeidsleder

Reisebloggeren Maiken Kvåles historie er en historie om norsk politikk overfor funksjonshemmede de siste 50 årene, og om veien fra institusjon til universitetsstudier.

Tekst: Laila Bakke. **Foto:** Glen Musk

– Vi har måttet kjempe for hvert framskritt, for hver lille frihet. Det er lett å tro at vi nå er i mål. Det er vi ikke. Institusjonene og spesialskolene er på vei tilbake. Vi må kjempe for at neste generasjon kan få den friheten jeg har hatt de siste 20 årene. Jeg gir meg ikke så lenge det er liv i meg.

Maiken Kvåle (55) bor i en leilighet på Bergheim med utsikt over hele Trondheim. I år kan hun feire at det er 20 år siden hun ble arbeidsleder.

En oppvekst på institusjon

Maiken Kvåle tilbragte store deler av barndommen og ungdomstida på institusjon. To ulike behandlingsinstitusjoner for barn med CP, langt borte fra foreldrene som bodde i Mo i Rana.

– Det var sånn, da jeg vokste opp, at foreldre ble rådet til å sende barna bort. Vi var hjemme til jul og noe av sommeren, sier hun.

– Foreldrene mine er flotte, og vi har et godt forhold nå. De gjorde det som ble forventet av dem, det andre sa var riktig å gjøre: la meg få vokse opp med fagfolk som visste hva som var det beste for meg. Det er klart det å bli «forlatt» når du er barn har store konsekvenser for tilknytning til familien, og andre. Hver gang jeg kom hjem, var det som å begynne på nytt. Min søster og jeg har måttet jobbe bevisst med søskenforholdet som voksne, fordi jeg var så lite hjemme i barneårene. ►

- Da jeg så foreldrene mine kjøre fra Berg gård i en grønn bil visste jeg at jeg var alene. Fem år og helt alene.

På 60- og 70-tallet var det ikke uvanlig at funksjonshemmede bodde på institusjon. Den medisinske forståelsen av funksjonshemning sto sterkt; feilen lå hos individet, som skulle tilpasse seg et samfunn som ikke var tilrettelagt.

- Fokus var på at vi skulle klare mest mulig selv. Det å kunne gå, kle på seg, stå opp og spise helt selv var målet. Helst uten hjelpemidler. Jeg ønsker ikke min verste fiende det – å være innlagt på en sånn plass. Til tross for snille «tanter» som gjorde så godt de kunne, fikk vi ikke være barn. Eller ungdommer. Vi fikk ikke en normal skolegang og ble ikke forberedt på at vi skulle ha et voksenliv som alle andre. Klarte vi oss ikke selv, var framtidsdommen «sykehjem». Jeg bestemte meg for at det skulle jeg i hvert fall ikke!

Hun forteller at framtiden så ganske mørk ut. Året før hun flyttet fra Trondsletten i Trondheim, sluttet hun å spise, fordi hun fant ut at det var eneste måten hun kunne komme seg ut derifra.

- Da ble jeg sendt på Lundheim Folkehøgskole og var der i to år. Der begynte jeg å lete opp mulighetene for å slippe å bo på sykehjem. Drømmen var å bo i egen leilighet og å gå på universitetet.

Utdanning

På Lundheim Folkehøgskole kom Maiken Kvåle i kontakt med Vårlig videregående i Moss, der det var omvendt integrering. De fleste elevene var funksjonshemmede, og noen var det ikke. Elevene var i alle aldre, og mange gikk der som avslutning på rehabilitering etter ulykker, skader eller andre ting. Viktigst var det at de hadde et internat hvor hun kunne få den assistansen hun trengte. Sykehjemmet var utsatt i nye tre år.

- Trondsletten hadde sagt at jeg hadde grunnskolen, så det var naturlig å begynne i første gym. Etter ei uke skjønte jeg at dette går ikke. Det var utrolig tøft å be om å få gå i klassen for de som ikke hadde hele grunnskolen. Rektor og lærere var veldig støttende, sier hun. ►

Det kan se idyllisk ut på bilder, men å vokse opp på institusjon var tøft. - Vi var alltid sammen, og det var lite rom for individet. Ingen spurte hva jeg hadde lyst til å gjøre Det var de ansatte som satte rammene, sier Maiken Kvåle.

Timene i bassenget
er gull verdt - så det
prioriteres høyt.

- Etter trekvart år med hard jobbing kunne jeg ta fatt på videregående pensum. Jeg sleit meg igjennom de tre årene. Jeg satt mye inne, var lite sosial og leste for det meste. Dette skulle jeg klare! Det de ikke visste, som jeg vet nå, er at jeg har store lese- og skrivevansker. Ikke rart det var krevende å komme igjennom pensum.

«Heldøgns service» - også kalt institusjon

- Som 20-åring fikk jeg, etter en del runder med kommunen, bo i leilighet i en blokk med «heldøgns service». I realiteten en institusjon, hvor rommene var erstattet av leiligheter. Holdningene til de som jobbet der ...

Hun blir stille, prøver å finne de rette ordene. Det er vanskelig å beskrive det hun opplevde som overgrep; en hverdag hvor hennes ønsker og behov ikke var viktige. Det å måtte sitte å tisse i bleier for at ansatte skulle slippe å hjelpe henne på do. Forslag om at hun kunne finne seg en mann som kunne ta seg av henne, så kommunens ansatte ikke trengte å gjøre det. Beskyldninger om å være egoistisk når hun ville være oppe lenger enn til klokken ni på kvelden.

- Det å møtes med en forakt og mistro når man trenger assistanse til ting påvirker selvfølelsen. Det har gått i svart, mer enn en gang. Livet før BPA

var så slitsomt. Det er klart det er endel jobb med å være arbeidsleder også. Men det kan ikke sammenlignes med hvor krevende det var å få til selv den minste ting før jeg fikk BPA. Den hjelpen jeg fikk fra kommunen var jo låst til boligen. For å komme meg ut, på kino, et møte eller et kurs var jeg avhengig av andres velvilje til å hjelpe. Nå handler det om planlegging av egen hverdag, ikke veldedighet fra andre. Jeg har verktøyet for å realisere de drømmene jeg har, sier Maiken Kvåle.

- Jeg synes det er skremmende at den tankegangen som preget fagmiljøene da jeg vokste opp, fortsatt preger forvaltningen i kommunen. Her i Trondheim er det faktisk flere som bor i små institusjoner, selv etter rettighetsfestingen av BPA. Det er folk som fint kunne klart å administrere BPA selv og som ønsker å ha BPA.

Sjef i eget liv

Først da hun var 38 år, kunne hun starte på NTNU. NAV hadde et prosjekt hvor de skulle reaktivere uføre, og hun fikk en mentor som i praksis gav henne de ekstra assistansetimene hun trengte for å få en studiehverdag til å gå opp. Da hun hadde tatt bacheloren, ville ikke NAV bidra mer, noe som førte til at hun ikke fikk tatt mastergrad. ■

- Fordi studier krever ganske mye praktisk tilrettelegging for meg, må jeg ha assistanse for å klare dette. Slik lovverket er nå, er det ikke lov å bruke BPA i studiesituasjonen, noe som gjør at jeg ikke får tatt mastergraden. Jeg har ikke skrinlagt drømmen. Jeg håper at det kan åpnes for at BPA kan brukes i studiesituasjonen.

Det var ikke noen selvfølge at Maiken Kvåle skulle bo i sin egen leilighet og styre livet sitt som arbeidsleder med BPA.

- Nå har jeg frihet til å ta mine egne valg, gjøre det jeg ønsker og ta ansvar for meg selv. Det å kunne prioritere selv hva jeg vil bruke livet til betyr uendelig mye. Nå kan jeg trene, spise sunt, være sosial. Være en ressurs uten å være avhengig av andres veldedighet.

Fellesskap

Maiken Kvåle brenner for at andre også skal få muligheten til å gjøre det de vil. Kan hennes erfaringer være til nytte for andre, deler hun gjerne. På reisebloggen Lovise63 forteller hun om små og store hendelser. Hun er bevisst på å fortelle både om positive og negative sider, og ikke minst, hvordan hun praktisk løser utfordringer.

- Jeg vil vise andre at det er mulig å gjøre ting. Ved å fortelle om mine erfaringer og hvordan jeg blant annet bruker BPA i hverdagen, ønsker jeg å inspirere andre. Dette er ingen rosa-blogg. Den er usminka, ingens liv er roserødt. Vi har alle våre ned- og oppturer. Hvis vi ikke tør å vise det som er vanskelig, hvordan skal vi da komme videre?

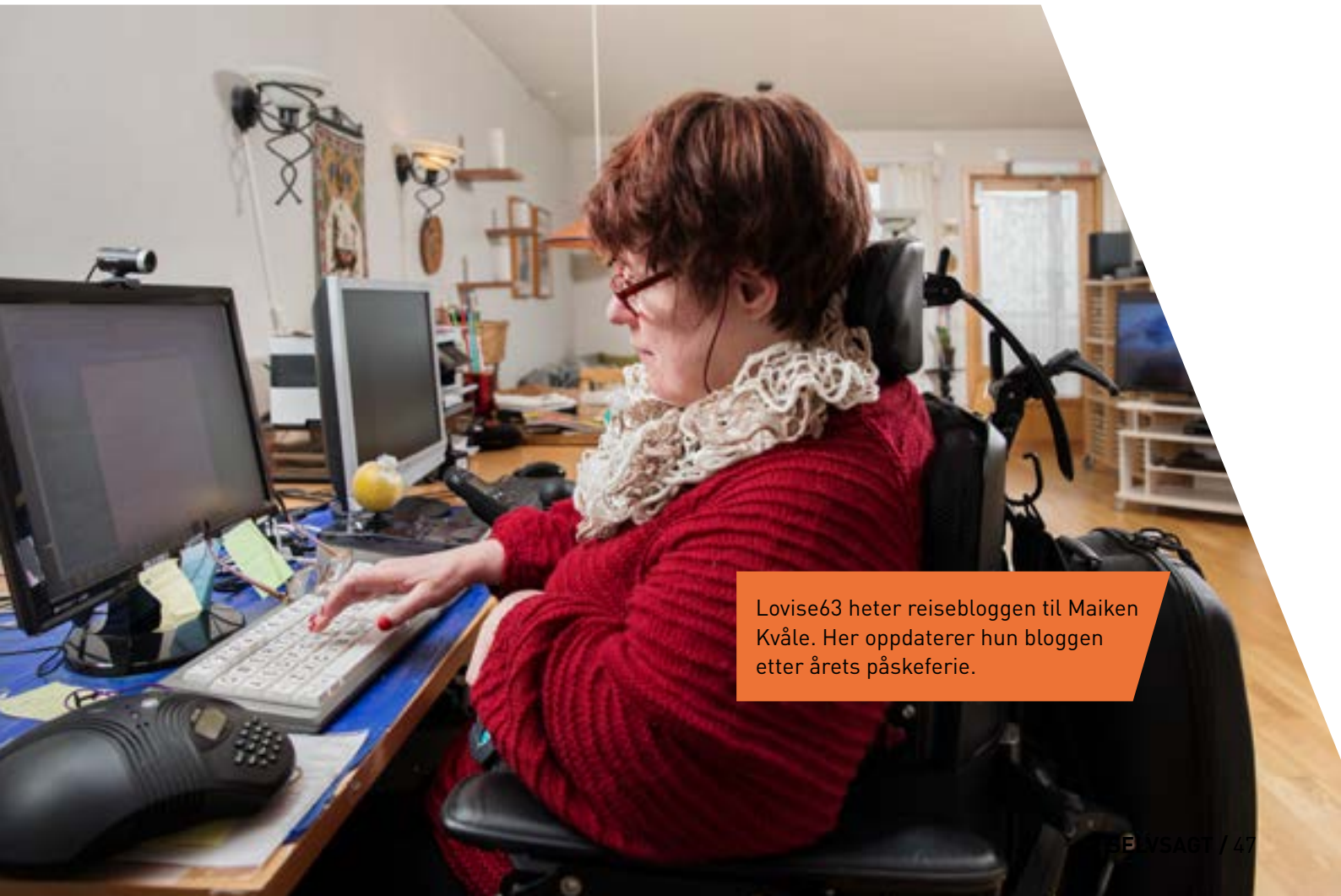
Hun har helt fra hun var ung hatt et politisk engasjement. Først i NHFU og etter hvert NHF. Nå er hun engasjert i CP-foreningens seniorarbeid.

Hun tror at funksjonshemmede må fortsette å kjempe for å få den friheten som andre har.

- Det kan være lett å tenke at vi er i mål. Sannheten er at samfunnet på mange områder er på vikende front når det gjelder funksjonshemmedes mulighet til å delta. Barn og ungdom får ikke gå på vanlig skole med andre i nabolaget, bare fordi de er funksjonshemmede. Jeg tror ikke foreldre vet hva de gjør når de godtar dette. De setter barnas framtid på spill. Og BPA – vi må virkelig kjempe for å beholde det som et likestillingsverktøy. Vi må ikke tilbake til tiden da vi var avhengig av andres veldedighet for å leve. ■

A woman with short brown hair and glasses, wearing a red sweater and a white lace collar, is sitting at a desk. She is looking down at a large binder with several rings. The binder is open, showing a page with a brown envelope. There are other binders and papers on the desk. In the background, there is a computer monitor and some plants.

I seks ringpermer har Maiken Kvåle samlet alle brev og kort fra venner og familie, blant annet brevene moren sendte henne da hun var barn.

A woman with short brown hair and glasses, wearing a red sweater and a white lace collar, is sitting in a wheelchair at a desk. She is looking at a computer monitor and typing on a keyboard. There are two computer monitors on the desk. The room has a wooden floor and some shelves in the background.

Lovise63 heter reisebloggen til Maiken Kvåle. Her oppdaterer hun bloggen etter årets påskeferie.

Tvangsinnsats for moral og miljø

Vår samfunnsdeltakelse består i å være gode forbilder og foregangspersoner. La oss funksjonshemmede lede an og gjøre verden til et bedre sted!

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. Illustrasjon: Johan Reisang

Start med å la oss kutte i miljøregnskapet og redusere CO2-fotavtrykket med flere skostørrelser. Det gjøres lett ved å innføre reiserestriksjoner i BPA-ordningene. Assistansebehovet er selvsagt like stort på reiser som ellers, så hvis dere i kommuneadministrasjonen gjør det vanskelig nok å reise med assistanse, holder vi oss kanskje mer hjemme.

Sett for eksempel en grense på hvor lenge vi kan oppholde oss utenlands, så dropper vi kanskje noen av charterreisene vi ellers kunne fristes til å ta.

Krev at vi varslar skriftlig flere uker før enhver grensepassering, så holder vi oss unna restplasstilbudene og spontane harryturer med venner i utrangerte biler også.

Plunder og heft er stikkordet – tving oss til kortreiste ferier ved å maksimere plunder og heft.

Når vi så har fått bærekraftige ferievaner, er det på tide å se på alkoholforbruket vårt. Det må ned på et forbilledlig nivå. Vi er klare til å korke flaskene til inspirasjon for samfunnet, bare dere hjelper oss litt i gang:

Sørg for at noen andre enn oss selv bestemmer arbeidstida til assistentene, og la dem for all del slippe å arbeide senere enn 23.00. De bør dessuten ha bred adgang til å reservere seg mot moralstridige oppgaver som servering av alkoholholdig drikke.

(Ærlig talt – hvilket dekadent samfunn er det som bruker skattepenger på å tulle øl i folk med nedsatt tylleevne?)

Slik sparer vi samfunnet for synet av slalåmkjørende rullestoler og selvdestruktive cerebralarister som vil finne sitt motoriske nullpunkt. Og vi viser at man kan ha det gøy uten å gå ut på byen.

Disse tiltakene fører selvsagt til mer hjemmesitting, som krever oppvarming av hjemmet større deler av døgnet. Det kan løses med arealeffektiv samlokalisering; gi oss ett rom hver på en insitusjon.

Slik viser vi samfunnet hvor lett det er å redusere reiseaktivitet, alkoholforbruk og energiforbruk. Om livet blir tristere og mer ensidig av mindre sosial aktivitet? Tull, vi er da sosiale – rett på utsiden av soverommet vårt! Og så er vi stadig like blide og livsglade! ■

Ti år med turer for alle

Gjennom Freedom Express bidrar Uloba til funksjonshemmedes likeverdige deltakelse også på reiser. I år er reiseselskapet ti år.

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. **Foto:** Freedom Express

- Vi ønsker kontakt med unge funksjonshemmede for å finne ut hva slags reiser som passer for dem, sier Christer Aarseth.

Han er daglig leder i Freedom Express, Ulobas datterselskap som startet som et busselskap for ti år siden.

En unik buss

Christer Aarseth ble invitert av Uloba å hjelpe til med å skaffe en tilgjengelig buss. Men siden ingen i Uloba hadde den nødvendige kunnskapen til å drive transportvirksomhet med buss, opprettet de busselskapet med ham som leder.

- Med vårt eget busselskap fikk vi mye bedre mulighet til å komme oss rundt enn vi hadde med offentlig transporttilbud. Det var viktig for Uloba med trygg og sikker transport, forklarer Ulobas styreleder Jan Kåre Stura.

Samtidig med etableringen fikk de bygget om en buss til å tilfredsstille Ulobas krav. F1, som den største bussen til Freedom Express heter, ble innredet med bad og toalett med plass til elektrisk rullestol, solid heis og fleksibel innredning ut fra hvor mange av passasjerene som sitter i rullestol. Bussen var ferdig i november 2008.

- Det finnes bare en slik buss i hele verden, forteller Christer Aarseth.

Bussen F1 har løsninger som han ikke regner med kan bli standardiserte for busser.

- Hva vil du si om den generelle tilgjengeligheten i kollektivtransporten?

- Den varierer. På noen busser får du knapt hjelp til å komme av og på, og ordningene for å sikre rullestoler er for dårlige. I noen selskap må du si ifra 48 timer før avreise om at du skal være med og trenger tilrettelegging.

Inspirerer andre reiseselskaper

Christer Aarseth roser reiseselskaper som faktisk gjør en inkluderings-innsats. Men han er forsiktig med å gi råd til andre i reiselivsbransjen som vil satse på funksjonshemmede som kundegruppe.

- For det er den kompetansen Freedom Express lever av, smiler han.

I tillegg til å tilby bussreiser legger selskapet til rette for reiser som passer for alle, ved å sikre tilgjengeligheten ved ulike reisemål.

- Dette er kompetanse vi bygger hele veien, ved å stadig oppdatere oss på ulike steder og hoteller, sier Christer Aarseth.

Ulobas styreleder Jan Kåre Stura mener likevel at Freedom Express kan inspirere til et mer universelt utformet reiseliv:

- Både de tekniske løsningene og måten passasjerene blir behandlet på vil være til inspirasjon for alle som har reist med Freedom Express. Og de bør fortelle til andre hva de har opplevd og hvordan det skal gjøres!

- Men funksjonshemmede selv må også ta ansvar og bruke reisetilbudene som finnes, mener Christer Aarseth.

Slik ser han for seg at funksjonshemmede blir en mer synlig kundegruppe i reiselivsnæringen. Og selv ønsker han å få vite hva slags reiser unge funksjonshemmede er interessert i, for å kunne tilby nye reisemål. ■

Ingrid Bjørnov fikk Marteprisen

Musiker Ingrid Bjørnov ble tildelt Marteprisen 2018 i april. Prisen er oppkalt etter Marte Wexelsen Goksøyr, som også delte den ut. Den går til personer som har bidratt positivt til holdningsskapende arbeid for mennesker med Downs syndrom. Ingrid Bjørnov fikk prisen for sitt arbeid med Dagsverk for Downs.

Voksenlivet i sentrum på CP-samling

Storsamlingen, som er CP-foreningens største medlemsarrangement, legger i år særlig vekt på tema knyttet til det å bli voksen: seksualitet, venner, kjæreste, flytte hjemmefra og få BPA.

Storsamlingen arrangeres i Lillestrøm 14. – 16. september.

NRK fjerner rullestol-lenkene

Hvor mange ganger har vi ikke ristet på hodet over mediesaker om noen som er «lenket til rullestolen». Gleden er desto større når vi oppdager at NRK fraråder sine journalister å bruke uttrykket. NRK har nemlig en ordliste som viser hva som er riktig og galt å si i saker om funksjonshemmede! For eksempel oppfordres journalistene til å være varsom med å bruke ordet «funksjonsfrisk», og de minnes om at «handikappet» har gått ut av språket. Ordlista ble laget i fjor vår og finnes på nettsiden sprak.nrk.no.

Enklere å få talehjelpemiddel

Alle trenger og har rett til et språk. De fleste bruker talespråk, noen bruker tegnspråk, og mange trenger ASK (alternativ og supplerende kommunikasjon). ASK kan blant annet være for de som trenger symboler for å snakke, enten i form av en maskin med talesyntese eller en plastbok.

De som trenger ASK, fikk like rettigheter til å lære språk som de som trenger tegnspråk i 2009. Siden dette har ASK-brukere vært henvist til kommunen for kompetanse, inntil i mars i år. Da definerte Trygderetten omsider det å gi ASK-brukere rett til språk til å være en statlig oppgave, på lik linje med tegnspråkbrukere. Det går frem av Trygderetten sak 17/01136.

Vold og overgrep mot barn og unge med funksjonsnedsettelse

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet nye retningslinjer. Disse retningslinjene skal hjelpe de som jobber med barn og unge med funksjonsnedsettelse å avdekke og håndtere omsorgssvikt, vold og overgrep. De er til for at ansatte rundt barna skal få hjelp til å handle ut fra sin bekymring, og melde fra om bekymringen sin. Retningslinjene er ikke laget for at man skal få bekreftet sin mistanke eller «diagnostisere» barnet, det er barnevernets eller politiets oppgave.

Forskning sier at barn og unge med funksjonsnedsettelse er en særlig sårbar gruppe. Likevel vet vi at svært få blir fanget opp av systemene rundt hvis de er utsatt for overgrep. Bufdir har også retningslinjer for voksne utviklingshemmede.

Du finner mer informasjon om retningslinjene på vern-mot-overgrep.no

Blir du utsatt for overgrep, eller er bekymret for at noen blir det, kan du ringe nasjonal alarmtelefon for barn og unge på telefon: 116 111

Alarmtelefonen tar imot samtaler fra barn og unge, og også fra voksne som er bekymret for et barn. Alarmtelefonen kan også sette deg i kontakt med politi eller legevakt.

Alle barn har rett til lek og fritid.

Redd Barna setter fokus på at alle barn skal ha rett til en meningsfull fritid.

Det er skoleavslutning, og alle i klassen skal bade. Du elsker å bade. Men fordi du bruker rullestol, mener læreren det er best om du drar og mater ender, alene med assistenten din.

Funksjonshemmede barn har like stort behov for venner og fritids-aktiviteter som andre. Men dessverre er det slik at de i mindre grad enn andre deltar i organiserte fritids- og idrettsaktiviteter og er mindre sammen med venner på fritiden.

Mangelfull tilrettelegging kan handle om å rent praktisk ikke komme seg dit aktiviteten gjennomføres. Det kan skyldes mangel på tilgjengelig transport, at lokalet er utilgjengelig, eller at man ikke får nødvendig assistanse.

Redd Barna oppfordrer alle til å skrive under på oppropet som skal leveres til landets kommuner. Du finner informasjon på Redd Barna sine nettsider.

Foto: Mai Simonsen/Redd Barna

Viktig kamp i Kroatia

Den kroatiske deinstitutionaliseringsstrategien, som gikk ut i 2016, har ikke blitt erstattet med et nytt strategisk dokument på feltet. Det skriver det europeiske Independent Living-nettverket ENIL på sin nettside.

Nylig ble funksjonshemmedes rett til å bo i samfunnet referert til som et feilslått eksperiment i pressen, og organisasjonene i Kroatia opplever manglende politisk vilje til å sørge for at funksjonshemmede skal ha like muligheter i samfunnet.

Protester i Sofia førte frem

Funksjonshemmede i Bulgaria protesterte mot planlagte endringer i hvordan funksjonsevnen skulle vurderes. Endringene ville ført til dårligere støtteordninger og lavere inntekt for funksjonshemmede, blant annet ved at personer med flere diagnoser bare ville fått med én diagnose i vurderingen.

Ifølge nyhetsbyrået Novinite ble planene trukket tilbake på grunn av motstanden fra funksjonshemmedes organisasjoner, allerede dagen før protestaksjonene.

Foto: Dimitar Dilkoff/AFP

Irland har ratifisert FN-konvensjonen

19. april ratifiserte Irland FN-konvensjonen for funksjonshemmedes rettigheter (CRPD). Grunnen til at de ikke har gjort det før, er ifølge ministeren for funksjonshemmede, Finian McGrath, at de ville at funksjonshemmede skulle få sine konkrete rettigheter straks konvensjonen trådte i kraft.

Det skriver Disability Federation of Ireland, som nå ser frem til en forbedring fra denne situasjonen:

- Hver fjerde funksjonshemmede lever i fattigdom.
- Bare 0,3 prosent av Irlands funksjonshemmede får personlig assistanse.
- Flere enn 15.000 som har rett til transportstønad, får det ikke.

Nytt diskrimineringsforbud i Danmark

Danmarks sosialminister Mai Mercado la i april frem lovforslag mot diskriminering av funksjonshemmede. Thorkild Olesen, leder i Danske Handicap-organisasjoner, sier at forbudet er et sterkt signal om at funksjonshemmede skal ha like muligheter som alle andre. Han håper at forbudet vil endre holdninger og fjerne fordommer rundt funksjonshemmede.

Foto: Eric McGregor/Sipa USA

Testet tilgjengelighet på T-banen

Presidenten for transportmyndighetene i New York, Andy Byford, fikk oppleve tilgjengelighetsproblemene på undergrunnsbanen da han reiste sammen med aksjonsgruppa Rise and Resist i april.

Bare hver fjerde undergrunnsstasjon i New York er tilgjengelige, og stadig flere heiser virker ikke, ifølge gratisavisa AM New York. Turen avdekket også utilgjengelige betalingsløsninger, påstigningsområder og dårlig skilting.

Andy Byford tiltrådte i januar i år og har sagt at tilgjengelighet er en av hans høyest prioriterte oppgaver.

«Never be limited by other people's limited imaginations.»

Dr. Mae Jemison

Europeisk markering

5. mai markerte flere land den europeiske Independent Living-dagen.

Årets tema var barrierer mot selvstendig liv. European Network on Independent Living, ENIL, ønsket å rette oppmerksomheten mot samfunnsskapte barrierer.

ENIL opplyser at den europeiske tilgjengelighetsloven står fast i et politisk spill, og at det er viktige problemstillinger som diskuteres. Det er nødvendig å få tilgjengelighetsforskrifter for bygg og utemiljø, og at bygninger bygget med offentlige penger blir gjort tilgjengelig.

Uloba markerte dagen ved å sette fokus på fire samfunnsbarrierer i fire filmer. Filmene finner du på Uloba sin facebookside. ■

Tomas Nordahl (til høyre) overleverer sin rapport om spesialundervisning til kunnskapsminister Jan Tore Sanner.

Slakter norsk spesialpedagogikk

Ekspertutvalget ledet av Tomas Nordahl la 4. april frem sin rapport om spesialundervisning. Et av forslagene i rapporten er å fjerne retten til spesialundervisning.

Tekst: Hege Tegler. **Foto:** Ivar Kvistum, Handikapnytt

I Norge har alle barn skoleplikt. Vi har også en opplæringslov som setter rammene rundt skoletilbudet elever skal ha. Tilpasset opplæring gjelder for alle elever, lærlinger, lære kandidater og voksne. Tilpasset opplæring er et virkemiddel for at alle skal oppleve økt læringsutbytte. Det er ingen individuell rett, men skal skje gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet.

Retten til spesialundervisning er en individuell rettighet. Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning. Retten utløses ved at Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) utreder og lager en sakkyndig vurdering. Denne sakkyndige vurderingen ligger til grunn for et enkeltvedtak som rektor vedtar. Retten til spesialundervisning er hjemlet i opplæringsloven kapittel 5.

Funn i rapporten

Mellom 15 og 20 prosent av barn og unge har så store utfordringer i barnehage og skole at de har behov for ekstra hjelp og støtte. Disse tallene gjenspeiler at kun tre av fire fullfører og består videregående opplæring i løpet av fem år. 3500 elever får ikke grunnskolepoeng etter 10. trinn. Dette utgjør 5,6 prosent av elevene.

Ett av to barn som mottar spesialundervisning, får det av ufaglærte. Dette gjelder både i skole og i barnehage. En av tre som mottar spesialundervisning, blir tatt ut av klasserommet.

Rapporten sier også at rettighetsorienteringen innebærer at søkelyset i for stor grad rettes mot det enkelte barn, og det er manglende fokus på de muligheter som ligger i å forbedre læringsmiljøet og den pedagogiske praksisen.

Dagens system bidrar til at barnehager og skoler slipper å ha et kritisk søkelys på egne pedagogiske rammer, og det eksisterer få incentiver til å realisere målet om en inkluderende barnehage og skole. Selve retten til spesialundervisning fungerer derfor som en driver til segregering av en elevgruppe. ►

Et helhetlig system med fokus på inkludering

Utvalget mener det er behov for store og grunnleggende endringer på systemnivå for spesialundervisningen i barnehage og skole.

Utvalget vil skape et helhetlig system som sikrer at alle barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging i barnehage og skole, skal få nødvendig støtte der de er. Denne hjelpen og støtten skal iverksettes tidlig, være tilpasset den enkelte og foregå innenfor et inkluderende fellesskap.

Utvalget ønsker å fjerne den individuelle retten til spesialundervisning. De begrunner dette med at det holder å ha skoleplikt og krav på tilpasset opplæring, som alle også har i dag.

Alle elever skal ha krav på lærere med relevant og pedagogisk kompetanse.

Ved å endre organiseringen av dagens PPT fra individrettet kartlegging til systemrettet veiledning, vil det fristilles cirka 1300 årsverk som kan brukes til veiledning av pedagoger i barnehage og skole.

Spesialpedagogikkens historie

Etter en lang periode med en stabil andel elever som mottok spesialundervisning, skjedde det en økning som begynte rundt 2006. Andelen steg fra 6-7 prosent av elevene til 8-9 prosent i 2011/2012.

Parallelt med økningen av andelen som mottar spesialundervisning øker også andelen som mottar opplæringen utenfor den ordinære skolen, altså i spesialskoler eller i forsterkede enheter. Her får elevene lite kontakt med jevnaldrende uten nedsatt funksjonsevne.

Videre viser studier at det er en markant utskilling av funksjonshemmede elever fra den ordinære skolen i overgangene fra barnehage til barneskole, fra barneskole til ungdomsskole og fra ungdomsskole til videregående skole.

Rapporten fra NTNU samfunnsforskning «Rett til spesialundervisning eller rett til deltagelse?» finner at det er ulike drivere til den økte bruken av spesialundervisning: økonomi, økt kartlegging og testing, manglende kompetanse og økt foreldreengasjement.

Forslagene skaper reaksjoner

Forslaget om å fjerne spesialundervisning har skapt sterke reaksjoner blant ulike organisasjoner. Barneombudet mener at å fjerne rettigheten vil svekke rettssikkerheten til elevene som i dag har enkeltvedtak.

Forslaget skal på høring, og kunnskapsminister Jan Tore Sanner ønsker en grundig debatt om helheten.

– Det er viktig å understreke at man ikke skal føle uro for enkeltforslagene i rapporten. For vi endrer ikke et system som dette før vi er sikre på at vi har noe som er bedre, sa Sanner. ■

Thomas Nordahl mfl.

INKLUDERENDE FELLESSKAP FOR BARN OG UNGE

Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging

FAGBOKFORLAGET

INDEPENDENT LIVING- FESTIVALEN

**HOLD
AV DATOEN!**

15.-16. JUNI
2018

Seminar / Fredag 15. juni

Hvem eier livet ditt? Independent Living-seminaret blir årets samling for alle som mener at funksjonshemmede selv skal kunne gjøre frie valg i livet sitt.

Årsmøte og middag / Fredag 15. juni

Alle medlemmer kan delta på årsmøtet og etterfølgende middag på kvelden.

Stolthetsparade / Lørdag 16. juni

For 11. år på rad arrangeres årets Stolthetsparade. Tema for årets parade er ansvar. Vi møtes på Universitetsplassen kl 10.00, hvor appeller holdes og toget starter.

Stolt natt / Lørdag 16. juni

Vi skal feire livet og oss selv. Det blir et spennende program med både musikk og humorinnslag. Vi holder på til midnatt, så ta med både godt humør og dansefoten.

Sommerens nye festival

Sommeren 2018 starter med Independent Living-festivalen. Arrangørene av årets festivalnyhet tror dette er starten på noe enda større.

Tekst: Helge Olav Hanseseth Ramstad

Samtidig som denne utgaven av Selvsagt blir utgitt, starter den første Independent Living-festivalen i Oslo. Independent Living-festivalen er en videreføring av Stolthetsparaden, som Uloba har arrangert siden 2008, og arrangementet både varer lengre og tilbyr mer for alle.

Stolt natt med standup

- Deler av programmet er mer barne- og familievennlig, og andre deler er mer voksenvennlig, forteller prosjektleder Stig Morten Skjæran.

De voksne kan glede seg over nyheten Stolt natt, som tar med seg den gode stemningen fra Stolthetsparaden inn på Salt i Bjørvika. Der blir det blant annet standupshow og konserter, og vi deler ut Stolthetsprisen.

Før programmet på Salt begynner, kan de som vil, få en tur på Oslofjorden med Båten for alle.

Stolthetsparaden går fra Universitetsplassen til Jernbanetorget, slik den har gjort de siste årene, men denne gangen blir det flere aktiviteter på Jernbanetorget. Blant annet får barna delta på kunstmagi sammen med Mette Dybwad Thorstensen.

Vil feire ulikhetene

- Vi som har planlagt festivalen, har tro på at folk heller vil være deltakende aktører enn passive tilskuere, sier Stig Morten Skjæran.

Festivalen som er i gang nå, er Ulobas nye måte å samle funksjonshemmede til sommerhygge, erfaringsutveksling og kamplyst for egen frihet.

- Vi ønsker å feire ulikhetene, være stolte og synlige. Festivalen har potensial til å vokse til å bli noe stort i årene som kommer. La Independent Living-festivalen være startskuddet for mange av årets flotte sommeropplevelser, sier Stig Morten Skjæran i Uloba. ■

Frihetsdebatt i Arendal

Delvis frihet finnes ikke. Det er utgangspunktet for diskusjonene vi vil løfte frem under Arendalsuka i år.

Tekst: Helge Olav Haneseth Ramstad. Foto: Hege Tegler

Arendalsuka begynner mandag 13. august og er et møtested for politikere og ulike interessegrupper. Folk diskuterer politiske saker i kinosaler, møterom og på stands i sentrumsgatene.

Vi kjemper for likestilling

Tema for Ulobas arrangementer er «Delvis frihet finnes ikke». Det betyr at funksjonshemmede ikke skal nøye oss med å leve nesten så fritt og selvstendig som andre.

- Arendalsuka er en fin anledning til å gjøre flere kjent med funksjonshemmedes likestillingskamp. Uloba kjemper for at vi funksjonshemmede skal kunne gjøre de samme tingene som alle andre, og det er viktig at både politikere og andre blir kjent

med at det er diskriminering når vi ikke får den muligheten, sier Ulobas generalsekretær Vibeke Marøy Melstrøm.

Følg med på Ulobas nettside

Du finner oss på Restaurant Madam Reiersen mandag 13. august og på Clarion Hotel Tyholmen tirsdag 14. august. Begge dager starter våre arrangementer klokka 13.

Nærmere informasjon om programmet og hvem som deltar finner du ved å følge med på nettsiden vår, www.uloba.no, i sommer.

Hvis du ikke skal til Arendal selv, kan du se arrangementene våre live på Facebook. ■

***BPA** gir meg
friheten til å leve
livet - fullt ut!*

På konsert med gode venner, nyter god musikk og litt forfriskende i glasset - livet er herlig! Uten min personlige assistent ville ikke dette vært mulig.

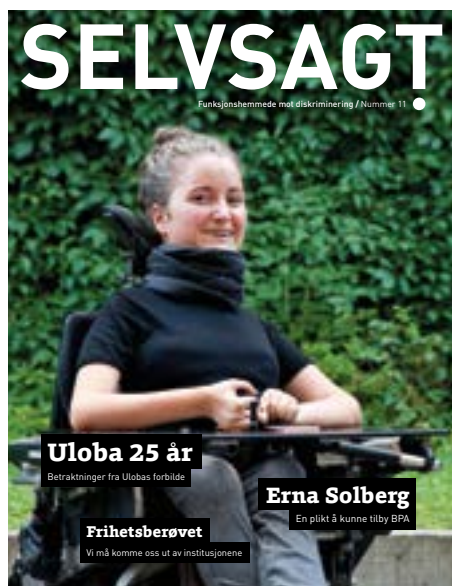
I Uloba er det **du** som bestemmer **hvem** som skal assistere deg, **hva** assistenten skal gjøre, **hvor** og **når** assistansen skal finne sted.

Ulobas BPA er skapt av oss funksjonshemmede og det er vår måte å organisere hverdagen vår på.

Ta kontakt med oss på telefon: 32 20 59 10 så hjelper vi deg videre! For mer informasjon se våre nettsider: www.uloba.no

Returadresse:

Magasinet Selvsagt
Postboks 2474 Strømsø
3003 Drammen

«Magasinet Selvsagt skal styrke og bevisstgjøre alle grupper funksjonshemmede i kampen mot diskriminering. Selvsagt skal endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede og funksjonshemmedes oppfatning av seg selv. Magasinet skal styrke funksjonshemmedes identitet som likeverdige borgere og inspirere til aktiv handling for likestilling og samfunnsdeltakelse.»

Ønsker du fremtidige utgaver av Magasinet Selvsagt gratis tilsendt?

Send en e-post til post@uloba.no med navn og adresse magasinet skal sendes til.

ULOBA
INDEPENDENT LIVING | NORGE